

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

DEVELOPMENT OF THE ARTISTIC AND CREATIVE POTENTIAL OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH THE MEANS OF ETHNOLOGY

Потенціал художньої творчості в роботі з дітьми передшкільного віку широко сприяє їхньому особистісному розвитку, забезпечує процес саморозвитку та самореалізації дитини. Цим обумовлена актуальність означеної теми в дошкільній педагогіці.

Проблемі формування та розвитку художньо-творчого потенціалу дітей присвячено низку наукових праць педагогічного та психологічного спрямування. Науковці активно опрацювали й питання впливу народознавства на освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Мета статті – опрацювати й узагальнити теоретичний і практичний досвід науковців і педагогів-практиків з проблеми розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства.

Вивчення відповідних педагогічних і психологічних джерел дозволяє чітко визначити ключові поняття. Виходячи з них, художньо-творчий потенціал, як психолого-педагогічна категорія, являє собою складний процес, який виявляється у творчій активності особистості в художній діяльності, передбачає наявність у дитини природних задатків і творчих здібностей, характеризується наявністю чуттєвого сприймання, інтелектуальною активністю, інтересами та внутрішніми потребами, а також творчою ініціативою дитини.

Вдаючись до аналізу наукових розвідок, присвячених питанню розвитку та формуванню дитячої творчості, привертає увагу твердження дослідників, що саме дошкільний вік характеризується певним набором рис, що дозволяють побачити в дитині своєрідного митця, який спроможний відшукати новий зміст у процесі діяльності, по-новому вирішувати поставлені завдання. На дошкільний вік (зокрема, передшкільний) також припадає доволі активний етап розвитку творчих здібностей. У дитини цього вікового періоду активно розвивається поетичний і музичний слух, уміння сприймати різні твори мистецтва, співчувати та співпереживати персонажам літературних творів, тонко відчувати добро та зло, прекрасне й потворне.

Наукові розвідки психологів засвідчили такий факт, що прямої залежності між художньо-творчим потенціалом дитини та рівнем її інтелекту й знань не спостерігається.

Однією з важливих умов розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку вважаємо систему роботи, спрямовану на залучення народознавства в освітній процес закладу дошкільної освіти, зокрема, у його впровадження як компонента художньо-ігрової діяльності дітей.

Отже, питанням розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства займалася ціла низка науковців різних галузей науки: педагогіки, психології, філософії тощо. Особливий потенціал, зважаючи на необхідність морального розвитку дошкільників, їх обізна-

ність у компонентах української національної культури, закладено в народознавстві (національні звичаї і традиції, педагогічна теорія і практика українців). Проте, зважаючи на багатомірність порушеної проблеми, розвиток художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства залишається актуальним і потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Ключові слова: передшкільний вік, дошкільники, художньо-творчий потенціал, народознавство, дошкільна освіта.

The potential of artistic creativity in working with children of preschool age greatly contributes to their personal development, ensures the process of self-development and self-realization of the child. This determines the relevance of the given topic in preschool pedagogy.

A number of pedagogical and psychological scientific works are devoted to the problem of formation and development of children's artistic and creative potential. Scientists also actively studied the issue of the impact of ethnology on the educational process in preschool education. The purpose of the article is to elaborate and generalize the theoretical and practical experience of scientists and practicing teachers on the problem of developing the artistic and creative potential of preschool children by means of ethnology.

Studying relevant pedagogical and psychological sources allows you to clearly define key concepts. Based on them, artistic and creative potential as a psychological-pedagogical category is a complex process that manifests itself in the creative activity of an individual in artistic activity, assumes the presence of natural gifts and creative abilities in a child, is characterized by the presence of sensory perception, intellectual activity, interests and internal needs, as well as the child's creative initiative.

Analyzing scientific studies devoted to the development and formation of children's creativity, the researchers' statement draws attention that the preschool age itself is characterized by a certain set of features that allow us to see in the child a kind of artist, who is able to find new content in the process of activity, to solve set problems in a new way task. Preschool age (in particular, preschool age) is also a fairly active stage of the development of creative abilities. A child of this age period actively develops a poetic and musical ear, the ability to perceive various works of art, sympathize and empathize with the characters of literary works, subtly feel good and evil, beautiful and ugly.

Scientific investigations of psychologists have confirmed the fact that there is no direct relationship between a child's artistic and creative potential and the level of his intelligence and knowledge.

One of the important conditions for the development of the artistic and creative potential of preschool children is considered to be a system of work aimed at involving ethnology in the

УДК 373.2:316.774
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.2.35>

Іншаков А.Є.

канд. філол. наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Криворізького державного педагогічного
університету

Іншакова І.Є.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Криворізького державного педагогічного
університету

educational process of a preschool institution, in particular, in its implementation as a component of children's artistic and playful activities. So, the issue of developing the artistic and creative potential of preschool children by means of ethnology was dealt with by a number of scientists from various branches of science: pedagogy, psychology, philosophy, etc. Special potential, given the need for moral development of preschoolers, their awareness of the components of Ukrainian

national culture, is laid in ethnology (national customs and traditions, pedagogical theory and practice of Ukrainians). However, taking into account the multidimensionality of the problem, the development of the artistic and creative potential of preschool children by means of ethnology remains relevant and requires further thorough research.

Key words: preschool age, preschoolers, artistic and creative potential, ethnology, preschool education.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним із центральних завдань сучасної дошкільної освіти є підготовка дітей до нинішніх умов життя, соціальної взаємодії з іншими членами суспільства тощо. Потенціал художньої творчості в роботі з дітьми передшкільного віку широко сприяє їхньому особистісному розвитку, забезпечує процес саморозвитку та самореалізації дитини. Цим обумовлена актуальність означеної теми в дошкільній педагогіці.

У нормативних документах, що регулюють діяльність закладу дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти»), особлива увага звертається на питання процесу соціалізації дошкільника в соціумі, суспільного прогресу та місце в ньому художньо-творчого потенціалу дошкільників, враховуючи їх потреби та інтереси, забезпечення необхідних умов для всебічного розвитку дитини, її інтелектуального й творчого компонентів. На думку психологів, передшкільний вік є найбільш сприятливим у контексті формування художньо-творчого потенціалу особистості, оскільки дітям притаманні такі якості, як співчутливість, співпереживання та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі формування та розвитку художньо-творчого потенціалу дітей присвячено низку наукових праць педагогічного та психологічного спрямування (І. Біла, Т. Голінська, О. Дяченко, О. Кочерга, І. Крижевська, Б. Нікітін, Ю. Рибалка, З. Фрейд та ін.). Науковці активно опрацьовували й питання впливу народознавства на освітній процес у закладі дошкільної освіти: А. Богуш, Л. Калуська, Н. Лисенко, В. Нестеренко, Т. Поніманська, М. Шолудько тощо. Дослідники наголошують, що виховний потенціал народознавства полягає в невичерпному багатстві художніх засобів як неодмінного компонента художньо-творчого потенціалу дітей, проте, за їхніми спостереженнями, нині недостатньо активно використовується потенціал народознавства в аспекті художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку.

Мета статті – опрацювати й узагальнити теоретичний і практичний досвід науковців і педагогів-практиків з проблеми розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства.

Виклад основного матеріалу. Вивчення відповідних педагогічних і психологічних джерел дозволяє чітко визначити ключові поняття: «діяль-

ність», «творчість», «потенціал», «творчий потенціал», «художньо-творчий потенціал».

Діяльність – застосування своєї праці до чогонебудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі [7, с. 311].

Творчість – це діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей; діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку [8, с. 54]. Отже під творчістю маємо розуміти обов'язково самостійну діяльність дитини, внаслідок чого постають нові види матеріальних і духовних цінностей, це вища форма психічної активності особистості, яка полягає у створенні принципово нового продукту такої творчої діяльності. Наслідком процесу творчої діяльності обов'язково буде формування та розвиток творчих здібностей. На думку Т. Комарової, «творчість є важлива умова і засіб розвитку здатності образного бачення» [3, с. 12].

Потенціал – це індивідуальна система особливим чином організованих внутрішніх і зовнішніх ресурсів людини, що забезпечують різноманіття можливих напрямків розвитку і трансформації особистості в процесі її життєдіяльності [1, с. 41-48].

Творчий потенціал являє собою динамічну структуру, яка містить набір творчих задатків, виявлення яких можемо спостерігати у творчій активності дитини, обумовленій креативністю.

Дослідниця В. Желанова пропонує структуру творчого потенціалу дитини-дошкільника: перетворювально-предметний, аксіологічний та комунікативний потенціали та активну діяльність дитини як суб'єкта саморозвитку [2, с. 123-125].

Художньо-творчий потенціал – це складний процес, який виявляється у творчій активності особистості в художній діяльності, передбачає наявність у дитини природних задатків і творчих здібностей, характеризується наявністю чуттєвого сприймання, інтелектуальною активністю, інтересами та внутрішніми потребами, а також творчою ініціативою дитини [4, с. 131-134].

Зазвичай термін «художньо-творчий потенціал» сприймається людьми на повсякденному побутовому рівні. Тому трапляються різні тлумачення цього поняття, особливо в різних галузях наук (педагогіці, в тому числі в дошкільній, у психології, філософії тощо).

Вдаючись до аналізу наукових розвідок, присвячених питанню розвитку та формування дитячої творчості, привертає увагу твердження

дослідників, що саме дошкільний вік характеризується певним набором рис, що дозволяють побачити в дитині своєрідного митця, який спроможний відшукати новий зміст у процесі діяльності, по-новому вирішувати поставлені завдання [5, с. 58]. На дошкільний вік (зокрема, передшкільний) також припадає доволі активний етап розвитку творчих здібностей, які педагог має плекати та всіляко розвивати. У дитини цього вікового періоду активно розвивається поетичний і музичний слух, уміння сприймати різні твори мистецтва, співчувати та співпереживати персонажам літературних творів, тонко відчувати добро та зло, прекрасне й потворне. Погоджуємося також з твердженням О. Семенова, що в дошкільному віці під творчістю розуміють дієві механізми розвитку різнопланових діяльностей дошкільника, і як наслідок – формування нового досвіду та активне особистісне зростання дитини [6, с. 52].

Наукові розвідки психологів засвідчили такий факт, що прямої залежності між художньо-творчим потенціалом дитини та рівнем її інтелекту й знань не спостерігається [9, с. 218]. Натомість, «креативність» і «творчість» співвідносяться як родові та видові поняття. Креативність являє собою компонент, складову частину творчості.

Однією з важливих умов розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку вважаємо систему роботи, спрямовану на залучення народознавства в освітній процес закладу дошкільної освіти, зокрема, у його впровадження як компонента художньо-ігрової діяльності дітей.

З метою розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства вважаємо за доцільне ознайомлювати дошкільників з культурою українського народу та його різними видами мистецтва, національною музичною творчістю, народними творами літератури тощо. Наприклад, під час ознайомлення з українським національним одягом пропонувати дітям з-поміж прикладів національного одягу інших народів обрати саме український. Вчити дітей розрізняти елементи одягу за візерунками, їх символічне значення (діти самостійно тлумачать той чи той візерунок на елементі костюма, роблять припущення про його символічне значення тощо), поділяти елементи одягу на чоловічі й жіночі. При ознайомленні з національним розписом, за аналогією до роботи з костюмом, діти припускають символізм у елементах розпису, по-своєму тлумачать ці елементи народної художньої творчості, пояснюють чому саме вони зробили те чи те припущення. Важливим елементом у цій педагогічній роботі, на нашу думку, є створення куточку дитячої творчості «Україна – моя Батьківщина», де буде представлено український національний костюм, державну символіку України, різні види

народних розписів, елементи хатнього побуту українців (посуд, елементи інтер'єру), вироби національних промислів і ремесел. При ознайомленні з хатнім приладдям теж спонукаємо дошкільників до припущень щодо того, як могли наші пращури використовувати той чи той елемент побуту.

Висновки. Отже, питанням розвитку художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства займалася ціла низка науковців різних галузей науки: педагогіки, психології, філософії тощо. Розвиток художньої творчості дошкільників неодмінно має реалізовуватися в різних розділах освітніх програм, за якими працюють сучасні заклади дошкільної освіти. Особливий потенціал, зважаючи на необхідність морального розвитку дошкільників, їх обізнаність у компонентах української національної культури, що формувалася протягом століть, належать народознавству як невичерпному джерелу мудрості українського народу, його національних орієнтирів, традицій і вірувань, національній системі навчання та виховання, народній філософії. Проте, зважаючи на багатомірність порушеної проблеми, розвиток художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства залишається актуальним і потребує подальших ґрунтовних досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Архипова С. Методика розвитку хідожно-творчого потенціалу у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Полтава. 2009. Вип. 2. С. 41-48.
2. Желанова В. Готовність майбутнього вихователя до розвитку творчого потенціалу дошкільника: сутність та структура. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 1 (38). С. 123-125.
3. Комарова Т. Образотворча діяльність у дитячому садку: програма та метод. реком. для занять із дітьми 2-6 років. Харків: Видавництво «Ранок», 2007. С. 12-13.
4. Лихвар В., Лихвар І. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності. *Вісник ХДАДМ*. 2010. № 1. С. 131-134.
5. Портницька Н. Наслідкування як психологічний механізм розвитку художньо-творчого потенціалу у дошкільному віці: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07. Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир. 2017. 227 с.
6. Семенов О. Теоретико-методичні засади формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі: дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.08. АПН України, Інститут проблем виховання. Київ. 2017. 211 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. С. 311-312.
8. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. С. 54-55.
9. Якубчик О. Підготовка майбутніх вихователів ДНЗ до використання засобів етнопедагогіки в сучасному інтеркультурному просторі дошкільної освіти. *Креативна педагогіка*. 2017. № 12. С. 218-219.